УДК 341.24:[341.4:343.9.02
DOI https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2026-4-18

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У БОРОТЬБІ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСЮ: ВИКЛИКИ, СТАНДАРТИ ДОКАЗУВАННЯ, ВЗАЄМНЕ ВИЗНАННЯ ПОСТАНОВ ПРО ЗАМОРОЖЕННЯ АКТИВІВ ТА ПОСТАНОВ ПРО КОНФСКАЦІЮ

Ахтирська Наталія Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри криміналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
akhtyrska.n@gmail.com
https://orcid.org/0000-0003-3357-7722

Метою статті *є розгляд питань, пов'язаних з посиленням міжнародної правової допомоги у сфері запобігання та протидії організованій злочинності. Актуальність цієї теми зумовлена тим, що після повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну у лютому 2022 року політична економіка України зазнала глибоких змін. Агресія вплинула як на легальні, так і на нелегальні торговельні шляхи, підірвала діяльність злочинних організацій і породила нові форми неформального та незаконного обміну на лінії фронту та у тилу країни. Це також призвело до появи нових викликів, таких як розвиток нових навичок і технологій, які можуть бути використані транснаціональною організованою злочинністю, про що було зазначено у Звіті «Україна: Динаміка організованої злочинності в умовах війни», підготовленому Сектором досліджень та аналізу тенденцій УНЗ ООН (Suggested Citation: UNODC, Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War, 2025).*

Під час дослідження застосовувались статистичні ***методи*** *(обробка даних Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України), аналіз національного законодавства, права Європейського Союзу (Директиви тощо) та практика Суду справедливості ЄС, компаративістський метод задля виявлення прогалин в національному законодавстві та внесення пропозицій щодо імплементації стандартів ЄС, зокрема, щодо арешту та конфіскації активів; узагальнення звітів Інтерполу та Європолу.* ***Результатом дослідження*** *стало виявлення шляхів удосконалення чинного законодавства, що продиктовано низькими показниками застосування загальної та спеціальної конфіскації; арешту та конфіскації активів без засудження у випадку хвороби або смерті обвинуваченого тощо. За результатами дослідження автор дійшла* ***висновків*** *про необхідність підвищення ефективності міжнародного співробітництва, боротьби з організованою злочинністю та збільшення показників кількості та вартості конфіскованих активів, здобутих злочинним шляхом внесення зміни до ч. 3 та ч. 4 ст. 28 Кримінального кодексу України щодо визначення понять «організована група» та «організована злочинна організація» у відповідності до права ЄС (зменшити кількість учасників); доповнити ст. 66 КК України обставинами, які пом'якшують покарання особам, які сприяли розслідуванню злочинів, вчинених організованими групами та злочинними організаціями; доповнити ст. 67 КК України обставиною, що обтяжує покарання, – вчинення злочину організованою групою чи злочинною організацією; доповнити ст. 96-3 «Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру» статтею 255-1 КК та передбачити відповідальність за встановлення або поширення злочинного впливу. Також доцільно відповідно до Директиви ЄС від 24 квітня 2024 року привести у відповідність механізм накладення арешту та конфіскації активів (у третіх осіб, без ухвалення обвинувального вироку, без засудження у випадку хвороби чи смерті тощо). В Кримінальному процесуальному кодексі України встановити юрисдикцію на ті випадки, коли злочини вчинені повністю або частково на її території, незалежно від того, де базується або діє злочинна організація; одним із своїх громадян; або в інтересах юридичної особи, заснованої на території цієї держави. Виключити можливість конфіскації за судовим рішенням, яке ухвалене іншою державою без участі зацікавленої особи з порушенням права на доступ до судового захисту та права на власність. Передбачити положення, згідно з яким, якщо правопорушення підпадає під юрисдикцію більш ніж однієї держави, і якщо будь-яка із зацікавлених держав може правомірно відкрити кримінальне провадження на підставі одних і тих самих фактів, зацікавлені держави повинні співпрацювати у визначенні того, яка з них буде переслідувати правопорушників з метою централізації розгляду справи в одній державі.*

Ключові слова: *транснаціональні кримінальні правопорушення, незаконне збагачення, судове співробітництво у кримінальних провадженнях.*

© Ахтирська Н. М., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

INTERNATIONAL CO-OPERATION IN THE FIGHT AGAINST ORGANIZED CRIME: CHALLENGES, STANDARDS OF PROOF, AND MUTUAL RECOGNITION OF ASSET FREEZING ORDERS AND CONFISCATION ORDERS

Akhtyrska Nataliia Mykolaivna,
Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of Criminalistics
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
akhtyrska.n@gmail.com
https://orcid.org/0000-0003-3357-7722

The purpose *of this article is to examine issues related to strengthening international legal assistance in the prevention and combating of organized crime. The relevance of this topic stems from the fact that, following the Russian Federation's full-scale invasion of Ukraine in February 2022, Ukraine's political economy has undergone profound changes. The aggression affected both legal and illegal trade routes, disrupted the activities of criminal organizations, and gave rise to new forms of informal and illicit trade along the front lines and in the country's rear. This has also led to new challenges, such as the development of new skills and technologies that could be exploited by transnational organized crime, as noted in the report "Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War," prepared by the Research and Trend Analysis Sector of the UNODC (Suggested Citation: UNODC, Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War, 2025).*

The study employed statistical ***methods*** *(analysis of data from the Office of the Prosecutor General and the State Judicial Administration of Ukraine), analysis of national legislation, European Union law (directives, etc.), and the case law of the Court of Justice of the European Union; a comparative method to identify gaps in national legislation and make recommendations on the implementation of EU standards – particularly regarding the seizure and confiscation of assets; and a synthesis of reports from Interpol and Europol.* ***The study resulted*** *in the identification of ways to improve current legislation, driven by low rates of application of general and special forfeiture; the seizure and forfeiture of assets without a conviction in cases of the defendant's illness or death; and other related issues. Based on the study's findings, the author reached* ***conclusions*** *regarding the need to enhance the effectiveness of international cooperation, combat organized crime, and increase the number and value of confiscated assets obtained through criminal means by amending Parts 3 and 4 of Article 28 of the Criminal Code of Ukraine regarding the definition of the terms "organized group" and "organized criminal organization" in accordance with EU law (reducing the number of participants); supplement Article 66 of the Criminal Code of Ukraine with mitigating circumstances for persons who have assisted in the investigation of crimes committed by organized groups and criminal organizations; supplement Article 67 of the Criminal Code of Ukraine with an aggravating circumstance – the commission of a crime by an organized group or a criminal organization; supplement Article 96-3, "Grounds for Applying Criminal Law Measures to Legal Entities," with Article 255-1 of the Criminal Code and establish liability for establishing or spreading criminal influence. It is also advisable, in accordance with the EU Directive of April 24, 2024, to bring the mechanism for the seizure and confiscation of assets into compliance (from third parties, without a conviction, without a sentence in cases of illness or death, etc.). In the Criminal Procedure Code of Ukraine, establish jurisdiction over cases where crimes are committed wholly or partially on its territory, regardless of where the criminal organization is based or operates; by one of its citizens; or in the interests of a legal entity established on the territory of that state. Exclude the possibility of confiscation based on a court decision issued by another state without the participation of the interested party, in violation of the right to access to judicial protection and the right to property. Provide for a provision whereby, if an offense falls under the jurisdiction of more than one state, and if any of the States concerned may lawfully initiate criminal proceedings based on the same facts, the States concerned shall cooperate in determining which of them will prosecute the offenders in order to centralize the proceedings in a single State.*

Keywords: *transnational criminal offences, illicit enrichment, judicial cooperation in criminal proceedings.*

Вступ. Загрозливими для будь-якої держави є вплив на загальну злочинність двох факторів – корупції та війни, які сприяють мімікрії злочинних зв'язків, у тому числі міжнародних, транснаціональних (спрощення процедури держзакупівель), легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом тощо. Національні правоохоронні органи, які керуються усталеною нормативною базою апріорі не можуть вирішити питання оперативного обміну інформацією з відповідними структурами інших держав для виявлення активів, арешту та подальшої конфіскації. Узагальнення судової практики та вироків, що набрали законної сили, свідчать про вкрай низький рівень притягнення до відповідальності у зв'язку з закінченням строків давності притягнення до відповідальності, що зумовлено складністю міжнародного співробітництва. Євроінтеграційний процес зумовлює необхідність апроксимації стандартів ЄС, у тому числі щодо реалізації принципу невідворотності покарання та міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях. Оскільки практика Суду справедливості ЄС може застосовуватись в правосудді України для аргументації та обґрунтування правової позиції, хоча поки що не як джерело права, то

для аргументованого викладення висновків наведені правові позиції Суду ЄС.

Мета дослідження полягає в аналізі стандартів Європейського Союзу щодо розуміння «організованої злочинності», мінімальних стандартів доказування діяльності організованих злочинних груп, взаємного визнання державами наказів про заморожування та конфіскацію й вжиття необхідних заходів для їх виконання, а також тлумачення Судом ЄС юрисдикції щодо злочинів, які вчиняються транснаціональними угрупованнями.

Основними завданнями автор ставить перед собою: дослідити нові правові механізми ЄС щодо боротьби з організованою злочинністю в світлі Директив ЄС; внести пропозиції щодо унормування нових видів конфіскації (без засудження, у третіх осіб, у випадку банкрутства на території третьої держави), а також щодо доповнення Кримінального процесуального кодексу України строками надання відповіді за запитами, які стосуються кримінальних активів.

Стан опрацювання проблематики. Проблему удосконалення міжнародного співробітництва під час кримінального провадження останніми роками досліджували такі вчені як Н. Ахтирська (Ахтирська Н.М., 2019), О. Телешецький (Телешецький О., 2026), В. Малюк (Малюк В., 2025), Л. Філяніна (Філяніна Л., 2019), А. Войціховський (Войціховський А., 2010) та інші вчені й практики. Водночас тенденції розширення впливу організованої злочинності та удосконалення способів вчинення злочинів, що призводить до накопичення активів, здобутих злочинним шляхом, зумовили потребу ухвалення низки нормативних актів, що скеровані на сприяння ефективності виявлення, арешту та конфіскації, обміну інформацією, посиленню судового співробітництва. Зокрема, Директива ЄС від 24 квітня 2024 року про арешт та конфіскацію має бути імплементована державами до 23 листопада 2026 року.

1. «Екосистема» організованої злочинності та її вимір

Нинішня картина кримінального ландшафту в Україні є складною, з різноманітними суб'єктами, що діють на різних нелегальних ринках. Жодна злочинна організація не домінує. Структуровані злочинні організації займаються переважно торгівлею наркотиками, особливо синтетичними, а також управлінням кол-центрами для здійснення онлайн- та кібершахрайства. Національні інституції продовжують активно боротися з організованою злочинністю як на законодавчому рівні, так і в сфері кримінального правосуддя, що призводить до судових переслідувань і засуджень. «Екосистема» української організованої злочинності характеризується як така, що складається з низки різних груп: професійно та традиційно організовані злочинні групи (включаючи так звані спільноти «злодіїв у законі») та функціональні рекетирські групи; бізнесмени, які накопичили свій початковий капітал у тіньовій економіці; групи, сформовані з колишніх офіційних, вертикально впливових правлячих кіл, а також мережі людей, пов'язаних особистими або професійними зв'язками зі спецслужбами колишнього Радянського Союзу; олігархічні клани, організовані в пірамідальні структури, та аморфні розрізнені кіберзлочинці (як окремі особи, так і групи) (Suggested Citation: UNODC, Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War, 2025). За даними Офісу Генерального прокурора, у 2025 році розслідувались кримінальні провадження щодо 677 організованих груп та злочинних організацій, 84 з яких мали міжнародні зв'язки, 8 – транснаціональні, 19 – сформовані на етнічній основі. Переважними сферами діяльності є бюджетна, банківська, сфера земельних правовідносин, паливно-енергетичний комплекс, лісове господарство. 7 злочинних організацій діяли більше 6 років, 17 – від 3 до 6 років, 171 – до двох років, 445 – до одного року. Встановлена сума матеріальних збитків 5 736 743 грн (Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями, за 2025 рік). За січень–серпень 2026 року виявлено 343 злочинні групи (у тому числі 51 злочинна організація), 37 – з міжнародними зв'язками та 7 з транснаціональними (Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями, 2026). Водночас, за даними Державної судової адміністрації України, у 2025 році перебували у судах кримінальні провадження щодо 261 546 осіб, з яких 6 495 вчинили злочин у складі організованої групи чи злочинної організації. У 3669 кримінальних провадженнях ухвалене рішення про застосування конфіскації, у 1803 – спеціальної конфіскація. У 2025 році розгляд запитів у порядку міжнародного співробітництва про арешт та конфіскацію майна (ст. 568 КПК України) не відбувався. За ст. 255-1 «Встановлення або поширення злочинного впливу» засуджено лише 8 осіб (Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2025 рік). Статистичні дані свідчать про необхідність дослідження правової політики ЄС щодо удосконалення законодавства України та підвищення ефективності міжнародного співробітництва під час збору доказів, виявлення активів, здобутих злочинним шляхом. Порівняльний аналіз офіційних показників посилює нагальність врахування міжнародних стандартів для підвищення ефективності національного законодавства. Зокрема, загальна сума конфіскації за вироками ухваленими у 2025 році склала 63 859 191 грн., тоді як Уряд наголошував, що з України щорічно в офшорні зони витікає 250-300 млрд. грн. (Національна економічна стратегія на період до 2030 року). Вищій антикорупційний суд арештував 30 млн. грн. готівки у межах одного кримінального провадження «Форест Гамп» (ВАКС арештував 30 млн грн готівки, 2026).

Генеральний секретар Інтерполу Вальдесі Уркіза, визначаючи загрозу організованої злочинності, відмітив, що це сьогодні найнебезпечніша кримінальна інфраструктура, яка не

має кордонів і є невидимою, діючи з будь-якої точки світу, вдень чи вночі. Міжнародна злочинність має локальні наслідки, при цьому національна та регіональна поліція є найбільш ефективною, коли її діяльність підкріплюється глобальною розвідкою, можливостями та зв'язками. Європа подає приклад, перетворюючи міжнародне поліцейське співробітництво на оперативні результати (NTERPOL convenes Europe's top police over evolving transnational organized crime, 2026).

У Стратегічній рамковій програмі Інтерполу на період з 2026 по 2030 р.р. зазначено, що у світі, де злочинність не знає кордонів, колективні дії є необхідною умовою для досягнення цілей щодо створення безпечнішого світу (Resolution No. 11. GA-2025-93-RES-11). Основними цілями визначено наступне: 1. *Інтерпол має стати надійним глобальним інформаційним центром для правоохоронних органів*, що передбачає модернізацію системи обміну інформацією та розширення доступу до неї національних центральних бюро для співробітників правоохоронних органів, слідчих, прикордонників та судових органів. Ця стратегічна мета спрямована на вдосконалення та оновлення баз даних Інтерполу та системи повідомлень і сповіщень, поліпшення доступу до відповідних даних, а також підвищення кількості та якості даних. Інтерпол також продовжуватиме забезпечувати сумісність своїх систем із національною інфраструктурою, зберігаючи при цьому безпеку інформації за допомогою передових технологій та надійних протоколів захисту даних. Вживаючи ці заходи, Інтерпол зміцнить свою роль як надійного центру для правоохоронних органів у всьому світі. 2. *Забезпечення ефективної слідчої та оперативної підтримки.* Послуги Інтерполу виходять за межі надання доступу до інформації та баз даних; вони також включають *підтримку розслідувань та операцій у разі інцидентів або подій, боротьбу з організованими злочинними угрупованнями, надання допомоги в затриманні втікачів та виявлення активів злочинців*. Крім того, аналітичні служби Інтерполу зосередяться на підтримці слідчої та оперативної діяльності шляхом аналізу унікальних даних, до яких має доступ Інтерпол. Інтерпол сприятиме інноваціям та обміну інформацією, співпраці та партнерству із зацікавленими сторонами, такими як університети та компанії, що займаються штучним інтелектом, по всьому світу, для розробки практичних та інноваційних рішень, а також нових можливостей для розслідування та запобігання злочинам у відповідь на нові загрози, такі як злочини, що вчиняються з використанням ШІ, та інші форми злочинності, зумовлені технологіями. Глобальний комплекс інновацій Інтерполу (IGCI) відіграватиме важливу роль у розвитку цих ініціатив. Зміцнюючи потенціал національних центрів боротьби з тероризмом, об'єднуючи правоохоронні органи по всьому світу та сприяючи зміцненню довіри, Інтерпол забезпечує спільний підхід до вирішення регіональних та глобальних загроз безпеці, а також міжнародну співпрацю та взаємодію правоохоронних органів. 3. *Інтерпол прагне стати провідним голосом правоохоронних органів у всьому світі.* Це включає відстоювання пріоритетів, проблем та потреб правоохоронних органів на найвищих рівнях прийняття політичних рішень, а також сприяння розробці загальних міжнародних стандартів та формуванню передового досвіду. У рамках цієї стратегічної мети Інтерпол сприятиме проведенню зустрічей, які дозволять обмінюватися знаннями, досвідом та передовими практиками. 4. *Інтерпол переслідує забезпечення організаційної досконалості,* для чого має постійно прагнути до досконалості у своїх внутрішніх процесах. Це включає застосування сучасних технологій, таких як штучний інтелект, та забезпечення прозорості, інституційної стійкості, етичного управління й суворого дотримання міжнародних правових стандартів, особливо у сфері захисту даних та прав людини.

Згідно зі звітом Європолу, «ДНК» організованої злочинності в ЄС змінюється на тлі сьогоднішніх – і майбутніх – багатогранних та стрімких перетворень у світі. Так само, як ДНК слугує «планом» життя, відбуваються фундаментальні зміни в «плані» злочинності – основних інструментах, тактиках та структурах, які використовують злочинні мережі. Так само, як ДНК складається з чотирьох основних будівельних блоків, які поєднуються незліченними способами для створення генетичних інструкцій, мінливий «план» злочинності визначається трьома взаємопов'язаними динаміками, що в різній мірі посилюють загрозу злочинної діяльності: злочинність поступово дестабілізує суспільство, дедалі більше розвивається в Інтернеті та сильно прискорюється завдяки штучному інтелекту та іншим новим технологіям. Організована злочинність має подвійний дестабілізуючий ефект на ЄС та його держави-члени. Вона підриває та знижує довіру до економіки ЄС, верховенства права та суспільства в цілому, генеруючи незаконні доходи, поширюючи насильство та нормалізуючи корупцію. Вона також дедалі більше рухається гібридними загрозами, спрямованими ззовні, що охоплюють широкий спектр злочинної діяльності та тактик, які реалізуються через злочинних посередників.

Хоча злочинні мережі діють заради фінансової вигоди, їхня діяльність сприяє досягненню політичних цілей суб'єкта гібридної загрози, якого вони підтримують. Інтернет-простір функціонує як інструмент, що дозволяє здійснювати, розширювати або маскувати будь-які форми злочинної діяльності, а також є мішенню для проникнення злочинців та викрадення даних. Більше того, він дедалі частіше стає ареною, де певні злочини вчиняються від початку до кінця з дуже обмеженою присутністю в офлайн-світі. Штучний інтелект та інші нові технології, такі як блокчейн або квантові обчислення, прискорюватимуть розвиток тяжкої та організованої злочинності

ISSN: 2307-8049 (Print)
ISSN: 2663-2799 (Online)

відповідно до свого стрімкого розвитку. Вони є каталізатором злочинності та підвищують ефективність злочинних операцій, збільшуючи їхню швидкість та масштаб.

Серйозна та організована злочинність є не лише загрозою для громадської безпеки; вона впливає на самі основи ЄС та його суспільства. Злочинні мережі фінансують свою діяльність за рахунок корупції та відмивання грошей, створюючи приховану фінансову систему, яка послаблює економіки та підриває довіру до структур управління. Злочинні угруповання діють як бізнес, створюючи складну мережу паралельних економік, від яких цілі громади залежать у плані доходів, товарів чи послуг. Ця залежність сприяє формуванню відчуття нормальності навколо незаконної діяльності та підриває готовність повідомляти про злочини або співпрацювати з владою, що ускладнює розрив злочинних циклів.

Найприбутковіші кримінальні ринки щорічно генерують мільярди незаконних доходів, але конфіскація доходів від злочинної діяльності складає приблизно 2 % від незаконних доходів. Проблеми з поверненням активів ще більше ускладнені через зростаючу злочинну експлуатацію віртуальних активів (European Union Serious and Organised crime threat assessment the changing DNA of serious and organized crime, 2025).

Організована злочинність, прихована від очей громадськості через непрозорість своєї діяльності, становить значну загрозу для європейських громадян, бізнесу та державних установ, а також для економіки загалом. Як підкреслюється в оцінці загроз організованої злочинності в Європейському Союзі (EU SOCTA 2021) організовані злочинні угруповання присутні в усіх державах-членах. Ландшафт організованої злочинності характеризується мережевим середовищем, де співпраця між злочинцями має гнучкий, систематичний характер і орієнтована на отримання прибутку. Організовані злочинні угруповання використовують свої значні незаконні доходи для проникнення в легальну економіку та державні установи, зокрема шляхом корупції, підриваючи верховенство права та основні права, а також право людей на безпеку та їхню довіру до державних органів. Доходи від злочинної діяльності на дев'яти основних кримінальних ринках Європейського Союзу у 2019 році склали 139 мільярдів євро, що відповідає 1% валового внутрішнього продукту Союзу (European Union Serious and Organized crime threat assessment the changing DNA of serious and organized crime, 2025). 65 % злочинних угруповань, що діють у країнах-членах ЄС, складаються з представників різних національносте (Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and social committee and social committee of the regions on the EU Strategy to tackle Organized Crime 2021-2025).

У окремих випадках, коли Європол вважає за необхідне розпочати кримінальне розслідування злочину, що належить до сфери його компетенції, він звертається до компетентних органів відповідних держав-членів через національні підрозділи з проханням розпочати, провести або скоординувати таке кримінальне розслідування. Національні підрозділи негайно інформують Європол про рішення компетентних органів держав-членів щодо будь-якого запиту. Але якщо компетентні органи держави приймають рішення не задовольняти запит, то зобов'язані негайно, бажано протягом одного місяця з моменту отримання запиту, повідомити Європол про причини свого рішення. Однак причини можуть не зазначатися, якщо їх надання призведе до: загрози основним інтересам безпеки відповідної держави; або створення загрози успіху поточного розслідування або безпеці окремої особи (Europol, 2021 EU Serious and Organized Threat Assessment Report (EU SOCTA), 12 April 2021).

2. Право ЄС щодо боротьби з організованою злочинністю та конфіскації активів

На тлі викликів та з урахуванням ст. 86 Договору про функціонування Європейського Союзу було ухвалено рішення про створення Європейської прокуратури, яка несе відповідальність за розслідування, переслідування та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, що зачіпають фінансові інтереси Союзу, а також їхніх співучасників, передбачених Директивою (ЄС) 2017/1371. У зв'язку з цим Європейський прокурор проводить розслідування, здійснює кримінальне переслідування та виконує функції прокурора в компетентних судах держав-членів до остаточного вирішення справи. Разом з тим, посилення боротьби зі злочинами не може бути в достатній мірі досягнуто через роздробленість національних судових переслідувань у сфері злочинів, скоєних проти фінансових інтересів Союзу, але можуть бути ефективніше досягнуті на рівні Союзу з огляду на те, що Європейська прокуратура повинна мати компетенцію для переслідування таких злочинів. Союз може вжити заходів відповідно до принципу субсидіарності, викладеного у статті 5 Договору про Європейський Союз. Відповідно до принципу пропорційності, для досягнення цих цілей забезпечується мінімально можливий вплив на правові системи та інституційні структури держав-членів. У тій мірі, в якій це необхідно для виконання своїх завдань, Європейська прокуратура також має можливість налагоджувати та підтримувати відносини співпраці з органами влади *третіх країн* та міжнародними організаціями (Council Regulation (EU) 2017/1939 of 12 October 2017).

В ЄС з метою зміцнення спроможності боротьби з організованою злочинністю Європейською Радою 24 жовтня 2008 р. 2008/841/JHA ухвалено Рамкове рішення щодо боротьби з організованою злочинністю, в якому надане визначення двом поняттям: 1) «злочинна організація» – це структуроване об'єднання, створене протягом певного періоду часу, що

складається з більш ніж двох осіб, які діють узгоджено з метою вчинення злочинів, що караються позбавленням волі або ув'язненням на строк не менше чотирьох років або суворішим покаранням, з метою отримання, прямо чи опосередковано, фінансової або іншої матеріальної вигоди; 2) «структуроване об'єднання» означає об'єднання, яке не утворюється випадково для негайного вчинення злочину і яке не обов'язково має формально визначені ролі для своїх членів, безперервність членства або розвинену структуру (Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008). Цим документом було визначено межі відповідальності, а також обов'язок держав унормувати притягнення до відповідальності юридичних осіб. Рамковим рішенням рекомендовано застосовувати заохочувальні заходи, зокрема, кожна держава може вжити необхідних заходів для забезпечення того, щоб покарання були пом'якшені або щоб правопорушник був звільнений від покарання, якщо він, наприклад: відмовляється від злочинної діяльності; та надає адміністративним або судовим органам інформацію, яку вони інакше не змогли б отримати, допомагаючи їм: запобігти, припинити або пом'якшити наслідки правопорушення; виявити або притягнути до відповідальності інших правопорушників; знайти докази; позбавити злочинну організацію незаконних ресурсів або доходів від її злочинної діяльності; або запобігти вчиненню подальших злочинів (ст.4).

Заслуговують на увагу питання юрисдикції та координації судового провадження щодо транснаціональних організованих груп. Зокрема, кожна держава має забезпечити, щоб її юрисдикція охоплювала щонайменше ті випадки, в яких були вчинені злочини: повністю або частково на її території, незалежно від того, де базується або діє злочинна організація; одним із своїх громадян; або в інтересах юридичної особи, заснованої на території цієї держави. Держава може прийняти рішення про те, що вона не застосовуватиме або застосовуватиме лише в конкретних випадках чи за конкретних обставин такі правила юрисдикції, коли злочини вчинені за межами її території. Якщо правопорушення підпадає під юрисдикцію більш ніж однієї держави-члена, і якщо будь-яка із зацікавлених держав може правомірно відкрити кримінальне провадження на підставі одних і тих самих фактів, зацікавлені держави повинні співпрацювати у визначенні того, яка з них буде переслідувати правопорушників, з метою, по можливості, централізації розгляду справи в одній державі.

З цією метою держави-члени можуть звернутися до Євроюсту або до будь-якого іншого органу чи механізму, створеного в Європейському Союзі для сприяння співпраці між їхніми судовими органами та координації їхніх дій. Особливу увагу слід приділити таким факторам: держава, на території якої були вчинені ці діяння; держава, громадянином або резидентом якої є підозрюваний (обвинувачений); держава, у якій народилися (проживають) потерпілі; держава, на території якої було виявлено злочинця. Держава, яка відповідно до свого законодавства ще не видає та не передає своїх громадян, повинна вжити необхідних заходів для встановлення своєї юрисдикції щодо злочину та, у відповідних випадках, для переслідування за нього, якщо він вчинений одним із її громадян за межами її території.

Головним мотивом транскордонної організованої злочинності є фінансова вигода. Тому для забезпечення ефективності будь-які спроби запобігання та протидії мають бути зосереджені на відстеженні, заморожуванні, вилученні та конфіскації доходів від злочинної діяльності. Однак це ускладнене низкою факторів, зокрема, через відмінності в законодавстві держав. Для вирішення цих питань 24 лютого 2005 р. було ухвалено Рамкове рішення Ради про конфіскацію доходів, коштів та майна, отриманих злочинним шляхом, яким регулюються питання щодо тягаря доведення походження активів, що перебувають у розпорядженні особи, засудженої за злочин, пов'язаний з організованою злочинністю, а також конфіскації активів (Council Framework Decision 2005/212/JHA of 24 February 2005).

Чинна правова база Європейського Союзу щодо відстеження та ідентифікації, заморожування, конфіскації та управління інструментами, доходами або майном, а також щодо органів з повернення активів складається з Директиви 2014/42/ ЄС Європейського парламенту та Ради, Рішення Ради 2007/845/JHA та Рамкового рішення Ради 2005/212/JHA. Європейська Комісія дійшла висновку, що правова база не в повній мірі досягла політичної мети боротьби з організованою злочинністю шляхом повернення її доходів. А тому 24 квітня 2024 року Європейським Парламентом та Радою ухвалена Директива (ЄС) 2024/1260 про повернення та конфіскацію активів, якою встановлені мінімальні правила відстеження та ідентифікації, заморожування, конфіскації та управління майном у рамках кримінального судочинства. Ця директива покликана сприяти транскордонній співпраці, надаючи компетентним органам необхідні повноваження та ресурси для оперативного й ефективного реагування на запити органів влади інших держав. Положення, що встановлюють правила раннього відстеження та ідентифікації, термінових заходів щодо заморожування активів або ефективного управління, сприяють покращенню можливостей щодо повернення активів через кордони. Задля цього вважається за необхідне забезпечити, щоб органи з повернення активів могли оперативно отримувати таку інформацію або негайно та безпосередньо, або на запит: фіскальні дані, включаючи дані, що зберігаються в податкових органах; національні дані соціального забезпечення; відповідну інформацію, якою володіють компетентні органи для запобігання, виявлення, розслідування злочинів; інформацію про іпотечні

ISSN: 2307-8049 (Print)
ISSN: 2663-2799 (Online)

кредити та позики; інформацію, що міститься в національних валютних базах даних та базах даних валютних обмінів; інформацію про цінні папери; митні дані, включаючи транскордонні фізичні перекази готівки; інформацію про річну фінансову звітність компаній; інформацію про банківські перекази та залишки на рахунках; інформацію про рахунки криптоактивів та перекази криптоактивів, як визначено у статті 3 Регламенту (ЄС) 2023/1113 Європейського парламенту та Ради; інформацію у Візовій інформаційній системі (VIS), Шенгенській інформаційній системі (SIS II), Системі в'їзду/виїзду (EES), Європейській системі інформації про поїздки та авторизацію (ETIAS) та Європейській системі інформації про судимість громадян третіх країн (ECRIS-TCN). Результативність міжнародного співробітництва полягає в оперативності надання інформації на запити, зокрема, згідно зі ст. 10 Директиви, відповідь має надаватися якомога швидше і в будь-якому разі у такі терміни: 1) *сім календарних днів* для всіх запитів, що не є терміновими; 2) *вісім годин* – для термінових запитів щодо інформації, яка зберігається в базах даних та реєстрах, до яких ці підрозділи з повернення активів мають прямий доступ; 3) *три календарні дні* – для термінових запитів щодо інформації, до якої ці підрозділи з повернення активів не мають прямого доступу.

Держави мають вживати необхідних заходів для забезпечення конфіскації, повністю або частково, засобів та доходів, отриманих у результаті кримінального правопорушення, за яким винесено остаточний обвинувальний вирок, який може бути ухвалений і в ході заочного розгляду. Визначаються наступні види конфіскації: 1) *конфіскація у третьої сторони* (ст.13); 2) *розширена конфіскація* (ст.14); 3) *конфіскація без ухвалення обвинувального вироку* (ст.15); 4) *конфіскація нез'ясованого багатства, пов'язаного зі злочинною діяльністю.* Новелою став обов'язок держав вживати необхідних заходів для забезпечення можливості конфіскації інструментів, доходів або майна, переданих третім особам у випадках, коли кримінальне провадження було розпочато, але не могло бути продовжено з однієї або кількох з таких причин: хвороба підозрюваного або обвинуваченого; втеча підозрюваного або обвинуваченого; смерть підозрюваного або обвинуваченого; строк давності притягнення до відповідальності становить менше 15 років. Конфіскації також підлягають доходи або інше майно, вартість якого відповідає доходам, яке прямо чи опосередковано було передано підозрюваним або обвинуваченим третім особам, або яке було придбано третіми особами у підозрюваної чи обвинуваченої особи.

З метою ефективності реалізації конфіскації держави мають створити механізм відстеження та ідентифікації майна, що підлягає заморожуванню та конфіскації, *навіть після ухвалення остаточного обвинувального вироку або після проведення процедури конфіскації відповідно без засудження*. Для цього необхідно розширити повноваження відповідних органів та забезпечити їх правовими механізмами для відстеження та ідентифікації активів. Міжнародна допомога супроводжується укладанням угод про розподіл витрат з іншими державами під час виконання рішень про заморожування та конфіскацію майна (Directive (EU) 2024/1260 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024). Ця Директива має бути імплементована в національне законодавство до 23 листопада 2026 року.

3. Практика Суду справедливості ЄС щодо транскордонного судового співробітництва

Очевидною є обставина, що національне законодавство суттєво відрізняється від нових стандартів ЄС, а тому застосування норм, які навіть імплементовані, викликає певні труднощі, що зумовлює необхідність звернення за попереднім преюдиційним рішенням до Суду справедливості ЄС за тлумаченням відповідних положень.

Так, рішенням в об'єднаній справі за запитом апеляційного суду м. Варна Суд ЄС роз'яснив, що зберігання наркотиків з метою розповсюдження підпадає під дію Директиви 2014/42, навіть незважаючи на те, що всі складові цього злочину обмежуються однією державою-членом. Згідно з Договором про функціонування Європейського Союзу, такий злочин належить до однієї з категорій особливо тяжких злочинів *транскордонного характеру*. Отже, законодавчий орган ЄС має компетенцію приймати мінімальні правила гармонізації щодо визначення кримінальних злочинів та покарань у цій сфері, і ця компетенція також поширюється на ситуації, коли складові конкретного злочину *обмежуються однією державою-членом.*

Директива 2014/42 передбачає не лише конфіскацію активів, що становлять економічну вигоду, отриману в результаті кримінального злочину, за який було засуджено правопорушника, а й конфіскацію активів, що належать правопорушнику та були отримані в результаті іншої злочинної діяльності. Однак така конфіскація має здійснюватися відповідно до гарантій, встановлених у цій директиві, та за умови, що злочин, за який було засуджено правопорушника, входить до переліку особливо тяжких злочинів транскордонного характеру і що цей злочин може прямо чи опосередковано призвести до отримання економічної вигоди.

Що стосується першого виду конфіскації, необхідно, щоб об'єкт, що підлягає конфіскації, був результатом кримінального правопорушення, за який ухвалено остаточний обвинувальний вирок.

Стосовно розширеної конфіскації Суд ЄС уточнив, по-перше, що для визначення того, чи може злочин принести економічну вигоду, необхідно враховувати спосіб вчинення злочину, наприклад, чи був він вчинений в контексті організованої злочинності або з наміром

отримувати регулярний прибуток від злочинів. Переконання національного суду в тому, що активи отримано від злочинної діяльності, має ґрунтуватися на обставинах справи, включаючи конкретні факти та наявні докази. З цією метою суд може, зокрема, враховувати невідповідність між вартістю відповідних активів та законним доходом засудженої особи.

Конфіскація активів третіх осіб передбачає наявність факту передачі підозрюваною особою активів третій особі або придбання майна третьою особою, а також *обізнаність цієї третьої особи* про те, що ця передача або придбання були спрямовані на уникнення конфіскації.

Суд ЄС постановив, що Директива 2014/42 розглядається у сукупності зі статтею 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу та виключає національне законодавство, яке дозволяє конфіскацію в інтересах держави майна, що, як припускається, належить особі, яка не є особою, що вчинила злочин, без права цієї особи *бути стороною у процедурі конфіскації*. Треті особи мають бути заслуханими в контексті цих розглядів, оскільки наділені правом відстоювати свої права на майно, що підлягає конфіскації (Arrêt de la Cour, C-845/19 et C-863/19). У випадку, якщо майно є спільною сумісною власністю подружжя (наприклад, транспортний засіб), то, за висновком Генерального адвоката Суду ЄС, ніщо не перешкоджає тому, щоб транспортний засіб можна було кваліфікувати як засіб у значенні статті 2 пункту 3 Директиви 2014/42 для цілей вчинення кримінального правопорушення, що полягає у керуванні транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння (навіть у випадку, коли такий транспортний засіб належить одному з подружжя) (Conclusions de Avocat général. Manuel Campos Sanches – Bordona présentées le 11 décembre 2025 Affaire C-655/24).

Стає дедалі необхіднішим дозволити конфіскацію майна, переданого або придбаного третіми особами. Придбання третьою особою стосується ситуацій, коли майно було придбане прямо або опосередковано, наприклад, через посередника, третьою особою у підозрюваного або обвинуваченого, зокрема коли злочин було вчинено від його імені або в його інтересах, і коли обвинувачений не має майна, яке може бути конфісковане. Така конфіскація має бути можливою, принаймні, у випадках, коли треті особи знали або мали знати, що метою передачі або придбання було уникнення конфіскації, на підставі конкретних фактів та обставин, зокрема того, що передача була здійснена *безоплатно або в обмін на суму, значно меншу за ринкову вартість*. Правила щодо конфіскації повинні поширюватися як на фізичних, так і на юридичних осіб. У будь-якому разі права добросовісних третіх осіб не повинні бути ущемлені.

Теоретичні та практичні аспекти щодо розуміння «третіх осіб» та застосування конфіскації належних їм активів недостатньо врегульовані, що компенсується тлумаченням Суду ЄС. Так, Компанія SH, що підпорядковується хорватському праву, та дві фізичні особи, громадяни Італії, були засуджені в Італії остаточним вироком за участь у злочинній організації, шахрайство та відмивання грошей, а також за введення осіб в оману обіцянкою інвестувати їхні гроші в платформу Forex, тоді як фактично ці гроші були використані в особистих цілях, зокрема, для придбання різної нерухомості, розташованої в Італії, Словенії та Хорватії. 15 жовтня 2018 року стосовно компанії SH було відкрито справу про банкрутство в Господарському суді міста Пазин (Trgovački sud v Pazinu, Хорватія). 18 жовтня 2018 року та 12 лютого 2019 року компанія MA зареєструвала в рамках виконавчого провадження, що проводиться в Республіці Словенія проти SH, дві судові застави на нерухоме майно, що належить SH, у Плав'ї (Словенія), з метою забезпечення двох вимог, що випливають із виконавчих постанов Okrajno sodišče v Ljubljani (Місцевий суд, Любляна, Словенія), ухвалених 4 червня та 24 вересня 2018 року відповідно. Рішенням від 9 березня 2019 року («постанова про конфіскацію»), яке набрало чинності 18 квітня 2019 року, суддя з попередніх розслідувань в окружному суді Порденоне (Італія) постановив конфіскувати нерухоме майно, яке є доходами від кримінальних злочинів, у вчиненні яких С.Х. було визнано винним, включаючи, серед іншого, нерухоме майно в Копері (Словенія) та нерухоме майно, розташоване в Плав'ї, шляхом реєстрації права власності на це майно на користь Республіки Словенія, а в разі відсутності такої реєстрації – конфіскувати будь-яке майно, гроші або інші доходи від злочинів, що перебувають у засуджених осіб, у межах вартості цих доходів. Постанова про конфіскацію також передбачала превентивне вилучення майна у Словенії.

Постанова про конфіскацію була надіслана компетентним словенським органам влади для її визнання та виконання. Відповідно до цієї постанови про конфіскацію, у ході кримінального провадження в Італії до земельного реєстру Республіки Словенія на користь цієї держави-члена було внесено розпорядження про замороження майна, а також заборону на продаж майна та накладення на нього нових обтяжень.

Постановою від 5 квітня 2019 року в Республіці Словенія на запит MA в Окружному суді Копра (Словенія) було розпочато провадження у справі про банкрутство проти SH з метою формування конкурсної маси. MA вважала, що нерухоме майно, внесене до земельного реєстру як таке, що належить SH, має входити до складу цієї маси. У ході цього провадження MA заявила про своє переважне право. Республіка Словенія, навпаки, не заявила про свою вимогу. У ході цього провадження суд дозволив продаж нерухомого майна, але процедура продажу двох об'єктів нерухомості була скасована. Рішенням судді від 3 липня 2019 року, відповідального за попереднє

ISSN: 2307-8049 (Print)
ISSN: 2663-2799 (Online)

розслідування в окружному суді Порденоне (giudice per le indagini preliminari del Tribunale di Pordenone), це майно було конфісковано. 9 грудня 2020 року справа про банкрутство, порушена стосовно компанії SH у Господарському суді (Пазіну, Хорватія), була остаточно завершена. Компанія SH була виключена з Хорватського комерційного реєстру 8 лютого 2021 року. Постановою від 30 листопада 2022 року слідчий суддя в Коперні постановив визнати та виконати постанову про конфіскацію, в результаті чого до земельного реєстру було внесено запис про право власності на нерухоме майно в Копері та Плав'є на користь Республіки Словенія.

Ліквідатор SH і MA подали апеляцію на цю постанову до Окружного суду Копра (Okrožno sodišče v Kopru). Ліквідатор стверджував, що ця постанова завдала шкоди правам власності та іншим речовим правам, а також правам третіх осіб, оскільки Республіка Словенія мала заявити про свою вимогу або своє переважне право під час процедури банкрутства. MA стверджувала, що вона є добросовісною третьою особою, оскільки зареєструвала іпотеку на один із розглянутих об'єктів нерухомого майна, внаслідок чого підстава для відмови у визнанні або виконанні, зазначена у статті 210(1) (8) Закону про судове співробітництво у кримінальних справах, є застосовною і до постанови про конфіскацію.

Постановою від 31 січня 2023 року Окружний суд Копра відхилив ці апеляції. Цей суд, серед іншого, постановив, що той факт, що MA зареєструвала іпотечні застави на нерухоме майно, розташоване в Плав'є, власником якого є SH, до того, як у земельному реєстрі було внесено заборону на продаж цього майна та накладення на нього нових обтяжень на користь Республіки Словенія, не вплинув на законність постанови про визнання та виконання рішення про конфіскацію. MA подала конституційну скаргу на цю постанову до Конституційного суду Словенії (Ustavno sodišče). Згідно з рішенням Конституційного суду (Ustavno sodišče), питання щодо тлумачення поняття «добросовісні треті особи» залежить від цілей, що переслідуються цим рамковим рішенням, таких як покращення виконання заходів щодо конфіскації, зокрема, з метою повернення потерпілого від злочину до становища, в якому він перебував до вчинення цього злочину. Для захисту інтересів іпотечного кредитора достатньо забезпечити йому можливість отримання переважного платежу за забезпеченою вимогою щодо конфіскованого майна, внаслідок чого немає необхідності відмовляти у виконанні постанови про конфіскацію в повному обсязі.

Постанова була скасована та повернена до Окружного суду Копра (Okrožno sodišče v Kopru), який звернувся з запитом до Суду ЄС з таким питанням: 1. Чи слід тлумачити статтю 8(2)(d) Рамкової ухвали 2006/783 та статтю 17 (1) Хартії таким чином, що навіть власники судових іпотечних застав, зареєстрованих до визнання рішення суду іншої держави-члена або до заморожування майна з метою виконання, повинні розглядатися як треті сторони, права яких мають враховуватися під час виконання постанови про конфіскацію майна незаконного походження?

Суд ЄС дійшов висновку, що компетентний судовий орган держави, яка здійснює виконання, може відмовити у визнанні або виконанні постанови про конфіскацію, винесеної в іншій державі щодо нерухомого майна, яке становить «доходи» від кримінального правопорушення з тієї причини, що права іпотечного кредитора унеможливлюють, з огляду на його статус «добросовісної третьої особи» у значенні статті 8(2)(d), виконання цього рішення, якщо цей кредитор зареєстрував іпотеку за рішенням суду щодо цього нерухомого майна в державі, яка здійснює виконання, до початку провадження щодо визнання та виконання цього рішення в цій державі. При цьому слід розуміти, що *саме суд, який надіслав запит, повинен встановити, чи можна вважати цього кредитора «добросовісним»* у значенні цього положення, беручи до уваги всі обставини, що стосуються питання в державі, яка здійснює виконання, щодо постанови про виконання, яка породжує іпотечну вимогу (Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 29 January 2026. Proceedings brought by S. H. d.o.o. and M. A. Request for a preliminary ruling from the Okrožno sodišče v Kopru. Case C-562/24).

У пункті 8 преамбули Рамкового рішення Ради 2006/783/ЈНА від 6 жовтня 2006 р. про застосування принципу взаємного визнання до постанов про конфіскацію зазначено, що метою є сприяння співпраці між державами-членами щодо взаємного визнання та виконання рішень про конфіскацію майна з метою зобов'язати державу-члена визнавати та виконувати на своїй території рішення про конфіскацію, винесені судом, компетентним у кримінальних справах іншої держави-члена. Мета полягає у забезпеченні того, щоб усі держави-члени мали ефективні правила, що регулюють конфіскацію доходів від злочинної діяльності, зокрема щодо тягаря доведення джерела походження активів, що перебувають у розпорядженні особи, засудженої за злочин, пов'язаний з організованою злочинністю».

У пунктах 9, 22 та 23 преамбули Директиви 2014/42 зазначено, що вона не перешкоджає державам-членам надавати ширші повноваження у своєму національному законодавстві, зокрема, наприклад, щодо правил доказування. Так, Софійська прокуратура (Болгарія) повідомила Комісію з конфіскації активів про те, що стосовно ВР відкрито кримінальне провадження як щодо голови наглядової ради болгарського банку за умисне підбурювання інших осіб у період з грудня 2011 року по 19 червня 2014 року до незаконного привласнення коштів, що належать цьому банку на загальну суму понад 205 мільйонів левів (приблизно 105 мільйонів євро). Комісія

з конфіскації активів провела розслідування та дійшла висновку, що ВР та члени його сім'ї мали банківські депозити на значні суми, що не відповідають їхньому законному доходу, що вони здійснювали банківські операції, походження ресурсів, використаних для яких, встановити неможливо, що вони придбавали рухоме та нерухоме майно на значні суми, і що ВР отримував дохід за договорами, які були фіктивними, причому дохід, отриманий від цих фіктивних операцій, призначався для приховування незаконного походження ресурсів, використаних ВР для придбання активів.

Комісія з конфіскації майна відкрила провадження відповідно до статті 22(1) (8) Закону про конфіскацію у Софійському міському суді (Болгарія) з метою конфіскації майна ВР та членів його сім'ї, а також третіх осіб, пов'язаних із ВР або контрольованих ВР, набутого незаконним шляхом. За заявою Комісії про конфіскацію майна Софійський міський суд вжив заходів щодо збереження майна, конфіскація якого вимагається.

Компанія ВР та деякі відповідачі у основній справі стверджували, що клопотання Комісії про конфіскацію активів є неприйнятним з тієї причини, що воно суперечить Директиві 2014/42. Ця директива вимагає, щоб конфіскація активів ґрунтувалася на остаточному обвинувальному вироку, чого в даному випадку немає. На думку ВР та цих відповідачів, на рівні ЄС відсутнє законодавство щодо цивільної конфіскації, згідно з яким конфіскація може здійснюватися лише на підставі остаточного обвинувального вироку у кримінальному провадженні. На думку тих самих сторін, до відповідачів у основній справі ставляться так, ніби вони були остаточно засуджені, що, серед іншого, порушує презумпцію невинуватості та право на справедливий судовий розгляд. Суд ЄС дійшов висновку, що Рамкову ухвалу Ради 2005/212/ JHA від 24 лютого 2005 року про конфіскацію доходів, коштів та майна, отриманих злочинним шляхом, слід тлумачити таким чином, що вона *не перешкоджає прийняттю в законодавстві держави-члена положень, які передбачають, що конфіскація незаконно отриманих активів призначається національним судом за підсумками розгляду справи, у якій не вимагається наявність підстав для встановлення факту вчинення кримінального правопорушення або, тим більше, засудження осіб, обвинувачених у вчиненні злочину (*Judgment of the Court (Third Chamber) of 19 March 2020. Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo v BP and Others. Case C-234/18).

Судова співпраця у кримінальних провадженнях у Європейському Союзі ґрунтується на принципі взаємного визнання судових рішень та постанов, який називають наріжним каменем судової співпраці у кримінальних справах у рамках Союзу. Заморожування та конфіскація коштів і доходів від злочинної діяльності є одними з найефективніших засобів боротьби зі злочинністю.

Співпраця між державами, заснована на принципі взаємного визнання та негайного виконання судових рішень, передбачає впевненість у тому, що рішення, які підлягають визнанню та виконанню, завжди ухвалюватимуться відповідно до принципів законності, субсидіарності та пропорційності. Таке співробітництво також передбачає захист прав осіб, яких стосується постанова про заморожування або конфіскацію майна. До таких осіб, які можуть бути фізичними або юридичними особами, належать особа, щодо якої було винесено постанову про заморожування або конфіскацію майна, або особа, яка володіє майном, на яке поширюється ця постанова, а також будь-які треті особи, чиї права щодо цього майна безпосередньо порушуються цією постановою, включаючи добросовісних третіх осіб. Питання про те, чи порушуються права таких третіх осіб безпосередньо постановою про замороження або конфіскацію майна, має вирішуватися відповідно до законодавства держави, яка здійснює виконання.

Регламент (ЄС) 2018/1805 від 14 листопада 2018 р. про взаємне визнання постанов про замороження активів та постанов про конфіскацію вказує на ситуації, коли держава має надавати виконавчим органам право не визнавати та не виконувати постанови про конфіскацію у тих випадках, коли особа, стосовно якої було винесено постанову про конфіскацію, *не з'явилася особисто на судове засідання, що завершилося винесенням постанови про конфіскацію, пов'язаної з остаточним обвинувальним вироком*. Це має бути підставою для невизнання або невиконання лише у тих випадках, коли судовий розгляд завершується винесенням постанов про конфіскацію, пов'язаних з остаточним обвинувальним вироком, а не у тих випадках, коли розгляд завершується винесенням постанов про конфіскацію, що не ґрунтуються на обвинувальному вироку.

Однак для того, щоб така підстава була застосовною, має бути проведено одне або кілька слухань. Ця підстава не має бути застосовною, якщо відповідні національні процесуальні правила не передбачають проведення слухань. Такі національні процесуальні правила мають відповідати Хартії та ЄСПЛ, зокрема щодо права на справедливий судовий розгляд. Це стосується, наприклад, випадків, коли розгляд проводиться у спрощеному порядку, повністю або частково, відповідно до письмової процедури або процедури, в якій не передбачено проведення слухань (Regulation (EU) 2018/1805 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 on the mutual recognition of freezing orders and confiscation orders. PE/38/2018/REV/1).

Висновки. З метою забезпечення виконання Україною Дорожньої карти з верховенства права щодо підвищення ефективності міжнародного співробітництва, боротьби з організованою злочинністю та збільшення показників кількості та вартості конфіскованих активів, здобутих злочинним шляхом,

ISSN: 2307-8049 (Print)
ISSN: 2663-2799 (Online)

доцільно: внести зміни до ч. 3 та ч. 4 ст. 28 Кримінального кодексу України щодо визначення понять «організована група» та «організована злочинна організація» у відповідності до права ЄС (зменшити кількість учасників); доповнити ст. 66 КК України обставинами, які пом'якшують покарання особам, які сприяли розслідуванню злочинів, вчинених організованими групами та злочинними організаціями; доповнити ст. 67 КК України обставиною, що обтяжує покарання, – вчинення злочину організованою групою чи злочинною організацією; доповнити ст. 96-3 «Підстави для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру» статтею 255-1 КК та передбачити відповідальність за встановлення або поширення злочинного впливу. Також доцільно відповідно до Директиви ЄС від 24 квітня 2024 року привести у відповідність механізм накладення арешту та конфіскації активів (у третіх осіб, без ухвалення обвинувального вироку, без засудження у випадку хвороби чи смерті тощо). В Кримінальному процесуальному кодексі України встановити юрисдикцію на ті випадки, коли злочини вчинені повністю або частково на її території, незалежно від того, де базується або діє злочинна організація; одним із своїх громадян; або в інтересах юридичної особи, заснованої на території цієї держави. Виключити можливість конфіскації за судовим рішенням, яке ухвалене іншою державою без участі зацікавленої особи з порушенням права на доступ до судового захисту та права на власність. Передбачити положення, згідно з яким, якщо правопорушення підпадає під юрисдикцію більш ніж однієї держави-члена, і якщо будь-яка із зацікавлених держав може правомірно відкрити кримінальне провадження на підставі одних і тих самих фактів, зацікавлені держави повинні співпрацювати у визначенні того, яка з них буде переслідувати правопорушників з метою централізації розгляду справи в одній державі. З урахуванням того, що до 23 листопада 2026 року всі держави-члени ЄС мають імплементувати нові стандарти щодо конфіскації активів, доцільно продовжити аналіз законодавства та практики застосування нового механізму позбавлення організованої злочинності фінансових активів, а також врахувати ефективність міжнародної судової співпраці задля впровадження у правосуддя України.

Декларація про використання штучного інтелекту. Штучний інтелект (AI) використаний для підбірки релевантних судових рішень Суду справедливості Європейського Союзу.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Suggested Citation: UNODC, Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War July 2025. https://ukraine.un.org/sites/default/files/2025-07/Ukraine_OC_Study.pdf

2. Дорожня карта з верховенства права, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року від 14 травня 2025 р. № 475-р. Київ «Деякі питання забезпечення переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу за кластером 1 "Основи процесу вступу до ЄС"». https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2025-%D1%80#Text

3. Ахтирська Н. М. Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Київ: Логос, 2019. 576с.

4. Телешицький О. Загальні аспекти міжнародного співробітництва держав з протидії транснаціональній злочинності. https://pravo.ua/zahalni-aspekty-mizhnarodnoho-spivrobitnytstva-derzhav-z-protydii-transnatsionalnii-zlochynnosti/

5. Малюк В. Міжнародне співробітництво як складова боротьби з транснаціональною організованою злочинністю. https://naukaipravoohorona.navs.edu.ua/index.php/naukaipravoohorona/article/view/1879 DOI: https://doi.org/10.33270/0525676812.10

6. Філяніна Л. Міжнародний досвід запобігання і боротьби з організованою злочинністю. https://www.lsej.org.ua/6_2019/109.pdf

7. Войціховський А. Міжнародне співробітництво у боротьбі зі злочинністю як пріоритетний напрямок зовнішньої політики України. https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fc8390c5-3120-4e12-8afb-bdf4d774cb5d/content

8. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за 2025 рік Офіс Генерального прокурора. https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizaciyami-2

9. Звіт про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за січень-серпень 2026 року. Офіс Генерального прокурора. https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizaciyami-2

10. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2025 рік. №1-к. https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2025

11. Національна економічна стратегія на період до 2030 року, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. С. 64. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text

12. ВАКС арештував 30 млн грн готівки у межах справи «Форест Гамп». https://www.slovoidilo.ua/2026/09/09/novyna/polityka/vaks-areshtuvav-30-mln-hrn-hotivky-mezhax-spravy-forest-hamp

13. NTERPOL convenes Europe's top police over evolving transnational organized crime. https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2026/INTERPOL-convenes-Europe-s-top-police-over-evolving-transnational-organized-crime

14. Resolution No. 11. GA-2025-93-RES-11. https://www.interpol.int/Who-we-are/Strategic-Framework

15. European Union Serious and Organized crime threat assessment the changing DNA of serious and organized crime.. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf

16. Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and social committee and social committee of the regions on the EU Strategy to tackle Organized Crime 2021-2025 COM/2021/170 final. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021DC0170

17. Europol, 2021 EU Serious and Organized Threat Assessment Report (EU SOCTA), 12 April 2021 https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment.

18. Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/794/oj/eng

19. Council Regulation (EU) 2017/1939 of 12 October 2017 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office ('the EPPO'). https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/1939/oj/eng

20. Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the fight against organized crime. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008F0841&utm_source=chatgpt.com

21. Council Framework Decision 2005/212/JHA of 24 February 2005 on Confiscation of Crime-Related Proceeds, Instrumentalities and Property. https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2005/212/oj/eng

22. Directive (EU) 2024/1260 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on asset recovery and confiscation. PE/3/2024/REV/1 https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1260/oj?utm_source=chatgpt.com

23. Arrêt de la Cour (troisième chambre) du 21 octobre 2021. Affaires jointes C-845/19 et C-863/19. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/SUM/?uri=CELEX:62019CJ0845_RES

24. Conclusions de Lavocat Generalm. Manuel Campos Sanches-Bordona présentées le 11 décembre 2025 Affaire C-655/24. https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2024/C-0655-24-00000000RP-01-P-01/CONCL/307439-FR-1-html

25. Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 29 January 2026. Proceedings brought by S. H. d.o.o. and M. A. d.o.o. Request for a preliminary ruling from the Okrožno sodišče v Kopru. Case C-562/24. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62024CJ0562

26. Judgment of the Court (Third Chamber) of 19 March 2020. Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo v BP and Others. Case C-234/18. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62018CJ0234

27. Regulation (EU) 2018/1805 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 on the mutual recognition of freezing orders and confiscation orders. PE/38/2018/REV/1 https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/1805/oj/eng

REFERENCES:

1. Suggested Citation: UNODC, Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War July 2025. https://ukraine.un.org/sites/default/files/2025-07/Ukraine_OC_Study.pdf

2. Dorozhnia karta z verkhovenstva prava, skhvalena Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 travnia 2025 roku vid 14 travnia 2025 r. № 475-r. Kyiv «Deiaki pytannia zabezpechennia perehovornoho protsesu pro vstup Ukrainy do Yevropeiskoho Soiuzu za klasterom 1 "Osnovy protsesu vstupu do YeS"». [Roadmap on the Rule of Law, approved by Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 475-r of 14 May 2025, Kyiv: 'Certain Issues Concerning the Negotiation Process for Ukraine's Accession to the European Union under Cluster 1: "Fundamentals of the EU Accession Process"'. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2025-%D1%80#Text (in Ukrainian)

3. Akhtyrska N. M. Mizhnarodne spivrobitnytstvo pid chas kryminalnoho provadzhennia: teoretychni ta praktychni aspekty: monohrafiia. Kyiv: Lohos, 2019. 576s. [Akhtyrska, N. M. International Cooperation in Criminal Proceedings: Theoretical and Practical Aspects: a monograph. Kyiv: Logos, 2019. 576 pp.] (in Ukrainian)

4. Teleshytskyi O. Zahalni aspekty mizhnarodnoho spivrobitnytstva derzhav z protydii transnatsionalnii zlochynnosti. [O. Teleshitsky. General aspects of international cooperation between states in combating transnational crime] https://pravo.ua/zahalni-aspekty-mizhnarodnoho-spivrobitnytstva-derzhav-z-protydii-transnatsionalnii-zlochynnosti/(in Ukrainian)

5. Maliuk V. Mizhnarodne spivrobitnytstvo yak skladova borotby z transnatsionalnoiu orhanizovanoiu zlochynnistiu. [Maluk, V. International cooperation as a key element in the fight against transnational organised crime].https://naukaipravoohorona.navs.edu.ua/index.php/naukaipravoohorona/article/view/1879 DOI: https://doi.org/10.33270/0525676812.10 (in Ukrainian)

6. Filianina L. MIizhnarodnyi dosvid zapobihannia i borotby z orhanizovanoiu [Filyanina, L. International experience in preventing and combating organised crime]. https://www.lsej.org.ua/6_2019/109.pdf (in Ukrainian)

7. Voitsikhovskyi A. Mizhnarodne spivrobitnytstvo u borotbi zi zlochynnistiu yak priorytetnyi napriamok zovnishnoi polityky Ukrainy. [Voitsikhovskyi, A. International cooperation in the fight against crime as a priority area of Ukraine's foreign policy. Voitsikhovskyi, A. International cooperation in the fight against crime as a priority area of Ukraine's foreign policy]. https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/fc8390c5-3120-4e12-8afb-bdf4d774cb5d/content (in Ukrainian)

8. Zvit pro rezultaty borotby z orhanizovanymy hrupamy ta zlochynnymy orhanizatsiiamy za 2025 rik Ofis Heneralnoho prokurora. [Report on the results of the fight against organised groups and criminal organisations for 2025 Office of the Prosecutor General]. https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizaciyami-2 (in Ukrainian)

9. Zvit pro rezultaty borotby z orhanizovanymy hrupamy ta zlochynnymy orhanizatsiiamy za sichen-serpen 2026 roku. Ofis Heneralnoho prokurora. [Report on the results of the fight against organised groups and criminal organisations for January–August 2026. Office of the Attorney General]. https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizaciyami-2 (in Ukrainian)

10. Zvit sudiv pershoi instantsii pro rozghliad materialiv kryminalnoho provadzhennia za 2025 rik. №1-k. [Report by the courts of first instance on the examination of criminal proceedings in 2025. No. 1-k.]. https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2025 (in Ukrainian)

11. Natsionalna ekonomichna stratehiia na period do 2030 roku, zatv. postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3 bereznia 2021 r. № 179. S. 64. [National Economic Strategy for the period up to 2030, approved by Resolution No. 179 of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 3 March 2021. p. 64]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text (in Ukrainian)

12. VAKS areshtuvav 30 mln hrn hotivky u mezhakh spravy «Forest Hamp». [The High Anti-Corruption Court has seized 30 million hryvnias in cash as part of the 'Forest Gump' case]. https://www.slovoidilo.ua/2026/09/09/novyna/polityka/vaks-areshtuvav-30-mln-hrn-hotivky-mezhax-spravy-forest-hamp (in Ukrainian)

13. NTERPOL convenes Europe's top police over evolving transnational organized crime. https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2026/INTERPOL-convenes-Europe-s-top-police-over-evolving-transnational-organized-crime

14. Resolution No. 11. GA-2025-93-RES-11. https://www.interpol.int/Who-we-are/Strategic-Framework

15. European Union Serious and Organized crime threat assessment the changing DNA of serious and organized crime.. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EU-SOCTA-2025.pdf

16. Communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and social committee and social committee of the regions on the EU Strategy to tackle Organized Crime 2021-2025 COM/2021/170 final. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex-:52021DC0170

17. Europol, 2021 EU Serious and Organized Threat Assessment Report (EU SOCTA), 12 April 2021 https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment.

18. Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/794/oj/eng

19. Council Regulation (EU) 2017/1939 of 12 October 2017 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office ('the EPPO'). https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/1939/oj/eng

20. Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 on the fight against organized crime. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008F0841&utm_source=chatgpt.com

21. Council Framework Decision 2005/212/JHA of 24 February 2005 on Confiscation of Crime-Related Proceeds, Instrumentalities and Property. https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_framw/2005/212/oj/eng

22. Directive (EU) 2024/1260 of the European Parliament and of the Council of 24 April 2024 on asset recovery and confiscation. PE/3/2024/REV/1 https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1260/oj?utm_source=chatgpt.com

23. Arrêt de la Cour (troisième chambre) du 21 octobre 2021. Affaires jointes C-845/19 et C-863/19. [Judgment

of the Court (Third Chamber) of 21 October 2021. Joined Cases C-845/19 and C-863/19 [Judgment of the Court (Third Chamber) of October 21, 2021. Joined Cases C-845/19 and C-863/19. [Judgment of the Court (Third Chamber) of October 21, 2021. Joined Cases C-845/19 and C-863/19]. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/SUM/?uri=CELEX:62019CJ0845_RES (in French)

24. Conclusions de L'avocat général. Manuel Campos Sanchez-Bordona présentées le 11 décembre 2025 Affaire C-655/24. [Opinion of Advocate General Manuel Campos Sánchez-Bordona, delivered on December 11, 2025, in Case C-655/24]. https://infocuria.curia.europa.eu/tabs/document/C/2024/C-0655-24-00000000RP-01-P-01/CONCL/307439-FR-1-html in French) (in French)

25. Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 29 January 2026. Proceedings brought by S. H. d.o.o. and M. A. d.o.o. Request for a preliminary ruling from the Okrožno sodišče v Kopru. Case C-562/24. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62024CJ0562

26. Judgment of the Court (Third Chamber) of 19 March 2020. Komisia za protivodeystvie na koruptsiyata i za otnemane na nezakonno pridobitoto imushtestvo v BP and Others. Case C-234/18. [Commission for Combating Corruption and for the Recovery of Illegally Acquired Assets in BP and Others] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex-:62018CJ0234 (in Slovak)

27. Regulation (EU) 2018/1805 of the European Parliament and of the Council of 14 November 2018 on the mutual recognition of freezing orders and confiscation orders. PE/38/2018/REV/1 https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/1805/oj/eng

Дата першого надходження статті до видання: 10.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026